

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№4(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 316 sahifa,
16-aprel, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli savodxonlikni rivojlantirishda sun'iy intellekt vositalarining pedagogik va metodologik imkoniyatlari.....	10
Shermanova Feruza Djumaboyevna	
Umumiy o'rta ta'lim maktablarining o'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosarlarining boshqaruv madaniyati	15
Xurramov Anvar Vafqulovich	
5–7 yoshli bolalar jismoniy rivojlanishida futbol o'yin elementlarining pedagogik ahamiyati	19
Olim Ziyoyev Toshpulatovich	
Bo'lajak tarbiyachilarning ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirish usullari.....	23
Ashirov Abdirashid Ravshanovich, G'ulomova Durdona Shovkat qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda jismoniy sifatlarni rivojlantirish metodikasi	26
Ashirov Abdirashid Ravshanovich, Olimjonova Humora	
Algebra va funksiya: SAT matematikasining asosi	30
Abdullayev G'ayratjon Mutalipovich	
Psixologik savodxonlikning psixologik xizmat samaradorligini ta'minlashdagi nazariy va amaliy asoslari	34
Fayzullayev Mirzaodil Mirzamurodovich	
Zamonaviy ta'lim jarayonida talabalarda pedagogik odobni rivojlantirish muammosi	40
Fayzullayeva Feruza Aktamjon qizi	
Yosh oilalarning mustahkamligiga zamonaviy axborot vositalaridan foydalanishning ta'siri	44
Kushakova Nargiza Islambaevna	
Strategic Educational Management: Methods for Improving Teaching and Learning Outcomes	47
Majitova Munisa Oybek qizi	
Talabalarda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	51
Normurodova Qunduz Tursun qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida masofaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish	54
Nurmaxmatov Lutfulla Abduxomid o'g'li	
Savod o'rgatish davrida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi	58
Po'latova Sitora Olimjonovna	
Yosh sportchilarni tarbiyalash va huquqiy himoya qilishning pedagogik mexanizmlari	62
Rahmonov Amirshoh Abdumuxtorovich	
Bo'lajak kimyo o'qituvchisining metodik tayyorgarligini takomillashtirish.....	66
Shomurotova Sh. X.	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida lingvistik kompetensiyani rivojlantirishning metodika asoslari	70
Shukurova Zarina Mirobid qizi, Mambetova Lobar Mirzavali qizi	
Raqamli savodxonlikni rivojlantirishda sun'iy intellekt vositalarining pedagogik va metodologik imkoniyatlari.....	73
Shermanova Feruza Djumaboyevna	
Bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy-emotsional kompetentligini rivojlantirishda art-pedagogik texnologiyalar .	77
Suvanova Kamola Raimqul qizi	
O'quvchilarning mustaqil fikrlash samaradorligini oshirishda muammoli ta'lim texnologiyasining o'rni.....	81
Zikriyoyeva Feruza Sadullo qizi	
Обучение основам ультразвуковой диагностики с использованием метода “Каждый учит каждого” ...	85
Набиев Абдулло Абдувохидович	
To'lepbergen Qayipbergenov asarlarida komil insonni tarbiyalash masalalari	88
Xabibnazarova Saiyra Baxitbayevna	

Alisher Navoiyning “Hayrat ul-abror” asari orqali boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ma’naviy fazilatlarini shakllantirish	91
<i>Karamatova Dilfuza Sadinovna, Mahmudova Niginabonu Mizrof qizi</i>	
Ekologik muammoli vaziyatlar orqali kimyo fanida kreativ tafakkurni rivojlantirish metodikasi	96
<i>Ibodullayeva M. I., Dinnazarova F. S.</i>	
Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida masofaviy ta’limni tashkil etish metodikasi	101
<i>Saydullayev Zafar Erkinovich</i>	
Talabalarni milliy hunarmandchilik vositasida samogen tarbiyalashda tarixiylik tamoyili	104
<i>Allanov Shuxrat Qilichovich</i>	
“Harry Potter” asarining o‘zbekcha tarjimasida stilistik vositalarni qayta yaratish masalalari	108
<i>Fayziyev Baxodir Baxshilloevich</i>	
Maktabgacha ta’limda bolalar nutqini o‘stirishning integratsiyalashgan texnologiyalaridan foydalanish	112
<i>Imamova Nilufar Zabiylulla qizi, Nurmatova Gulchexra Baxadirovna</i>	
Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida lingvistik kompetensiyani rivojlantirishning metodik asoslari	116
<i>Shukurova Zarina Mirobid qizi, Mambetova Lobar Mirzavali qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash	119
<i>Eshonqulova Ma’suda Habibovna</i>	
Yosh oilalarda nikoh barqarorligini ta’minlovchi psixologik omillar	123
<i>Islomova Ozoda Isomiddin qizi</i>	
Aqliy rivojlanishida orqada qolgan bolalarni inklyuziv ta’limda o‘qitish metodologiyasi	127
<i>Abdullayeva Maftuna</i>	
Maktabgacha ta’lim tashkilotida xavfsiz psixologik muhit yaratishning pedagogik ahamiyati	131
<i>Turayeva Gulchexra Urayimovna, Ziyaeva Umida Xolmat qizi</i>	
STEAM asosida kollaborativ ta’lim muhitida metakompetensiyalarni rivojlantirish	135
<i>Axmadova Malika</i>	
Yosh sportchilarni sportga yo’naltirish va sportchilarni tanlash muammolari (futbol sport turi misolida)	139
<i>Xotamov Jaloliddin Xusniddin o‘g‘li</i>	
Biologiyada amaliy tajribalar o‘tkazishning zamonaviy virtual yechimlari	143
<i>Mirzayeva Nodira Abduxamidovna</i>	
Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ekologik madaniyatni shakllantirishning ahamiyati	146
<i>D. P. Xodiyeva, M. Sh. To‘rayeva</i>	
Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida kreativlikni shakllantirish metodikasi (texnologiya darslari misolida)	150
<i>Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Jurayeva Ozoda Ortiq qizi</i>	
Boshlang‘ich sinflarda matematika fanini o‘rgatishda raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish	154
<i>G‘. Yu. Eshmirzayev</i>	
O‘quvchilarning ilmiy tafakkurini rivojlantirishda kimyo ta’limining o‘rni va o‘ziga xos jihatlari	157
<i>Kamolova Nargiza Ibragimovna</i>	
Bilingvizm (ikki tillilik) sharoitida o‘quvchilarning nutq madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari	161
<i>Mapruza Embergenova</i>	
Zamonaviy jamiyatda gender sotsializatsiyasi va psixologik jins xususiyatlari: maskulinlik, femininlik va androginlikning empirik tahlili	167
<i>Nasrullayeva Asolat Abdumalik qizi</i>	
Bo‘lajak muhandislarda chiziqli tenglamalar sistemalari va ularning amaliy tatbiqlarini o‘qitish haqida	171
<i>Qushmurotov Umurbek Ibadillayevich</i>	
Bo‘lajak tibbiyot xodimlarining xorijiy til kompetensiyasini rivojlantirish bo‘yicha tajriba-sinov ishlari natijalari	177
<i>Raximova Nigora Atakulovna</i>	
Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ko‘p ma’noli so‘zlar ustida ishlash orqali nutqiy qobiliyatini rivojlantirish ..	180
<i>Xo‘jayeva Durdonaxon Maqsud qizi, Rustamova Zulfiya Xolmirzayevna</i>	
Pul qadriyatining o‘smirlik davrida shakllanishiga ta’sir etuvchi milliy, ijtimoiy va psixologik omillar: iqtisodiy ijtimoiylashuvning psixodinamik yondashuvda tahlili	184
<i>Xolmuratova Mahbuba Maxmudovna</i>	

O'smirlarda koping xulq-atvor shakllanishida ota-ona va farzand o'rtasidagi munosabatlarning psixologik xususiyatlari ..... Yarmatova Sanobar Jo'rayevna	189
Raqamli ta'lim muhitida talabalarning matematik kompetensiyalarini rivojlantirishda interfaol metodlar ..... Norquvatova Diyora Davron qizi	193
Teatr texnologiyalarini maktabgacha ta'limga integratsiya qilishning pedagogik shartlari ..... Abdullayeva Aziza Abdurazzoq qizi, Salimova Dilmira Farxodovna	197
Системно-функциональное моделирование и эмпирический анализ нравственно-волевой детерминации в профессиональной деятельности военнослужащих ..... Зохилов Нодирбек Улугбекович	201
Kimyo fanini o'qitishda muommali ta'lim metodining o'рни va amaliy ahamiyati ..... Kultayev Kuzibay Kazakbayevich	205
Rolli o'yinlar asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni erta kasbga yo'naltirishning pedagogik shart-sharoitlari ..... Niginabonu Fayzullayeva	209
Boshlang'ich sinflarda PIRLS va TIMSS talablariga mos ta'lim texnologiyalarini qo'llashning didaktik asoslari ..... Qurbonova Maxtuma Fazliddinovna, Mamedova Maxfuza Erkinovna, Omonova Gulandom Davlatovna	214
Raqamli texnologiyalar vositasida virtual laboratoriyalarni o'qitish ..... Tilovova Turdixol Baratovna	219
Hosila va uning tadbirlarini o'rgatishda zamonaviy yondashuvlar ..... Absamatov Zuxriddin Axmad o'g'li	222
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining diskursiv kompetensiyasini shakllantirish texnologiyalarini amaliyotda qo'llash usullari ..... Dauletnazarova Ainura Kayirbaevna	228
O'quvchilar o'rtasida bullingni oldini olish va pedagogik-psixologik omillarni bartaraf etish yo'llari ..... U. A. Alibayeva	233
Yosh avlodning milliy tarbiyasini shakllantirishda xalq pedagogikasining pedagogik-psixologik mexanizmlari ..... O. K. Kadambayeva	236
Bo'lajak logopedlar rinolaliyani og'ir nutq nuqsoni sifatida o'rganishda qo'llaniladigan topshiriqlarning ahamiyati ..... Achilova Sevara Djasirkulovna	240
Tarjima mashqlari orqali nemis tili (DaF) darsida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish ..... Musayeva Guzal Ne'matillayevna	243
O'tkir Rahmat she'rlari lingvopoetikasi ..... Xoldarova Gulchehra Tajibayevna	247
Проблемы и тенденции развития грамматики русского языка ..... Юлдашев Баходир Бекмуратович	250
O'smir taekvondochilarning qo'l-oyoq kuchining an'anaviy mashg'ulotlar davomida o'sish sur'ati ..... A. X. Norov	253
Инновационные педагогические технологии в преподавании русского языка и проблемы повышения качества подготовки кадров ..... Адилова Солияхон	259
Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining qobiliyatlari va imkoniyatlarini rivojlantirish ..... Muminjonova Muhayyo G'ulomovna	263
Nutqning ijtimoiy-psixologik va lingvistik xususiyatlari ..... Sh. I. Nurmatova, G. B. Xujamova	268
Boshlang'ich sinflarda kreativ ta'lim muhitini shakllantirish va o'quv materiallarining ahamiyati ..... Abdullayeva Uljalg'as Tulegen qizi	271
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxsiy pedagogik kompetensiyani aniqlash metodologiyasi ..... D. O'. Yo'ldosheva, J. A. Jovlijev	274

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga badiiy adabiyot vositasida ijtimoiy xulq madaniyati bilan tanishtirishning ahamiyati.....	278
Daminova Shoxista Farxodovna	
Using the Method of Mnemonics in Teaching English Idioms: Enhancing Retention and Comprehension in EFL Learners	281
Dusmamadova Gulsum Shukhratovna	
Sun'iy intellekt asosida shaxsiylashtirilgan matematika ta'limining o'quvchilar natijalariga ta'siri	284
Jurayeva Gulshanoy Turdiyevna	
Talabalarda sanogen tafakkurni rivojlantirishda axborot oqimlarining ijobiy ta'sirlari.....	288
Karimova Umida Alijon qizi	
Viruslar replikasiyasining molekulyar asoslari va uni o'qitishda "Case-study" metodining samaradorligi.....	293
O'. E. Xo'janazarov, B. B. Ishmo'minov, M. Fayzieva, M. Xayitmuratova	
Psixodiagnostik metodikalar asosida talabalarning xarakter aksentuatsiyasining gender farqlarini o'rganish	298
Sh. Allanazarova, R. Janabaeva	
"Muhofazaga olingan hududlar" modulidan talabalarning bilimni nazorat qilishga mo'ljallangan nostandart testlardan foydalanish metodikasi	301
Saidmuratov Shoxid Xusanovich, Ishmo'minov Bobur Botir o'g'li, Abduvohidova Madina Ilhomjon qizi, Matkomilova Feruza Xasan qizi	
Ergonomik yondashuv asosida registrator ofisi ish jarayonlarini modellashtirish va takomillashtirish	307
To'xtamurodov Azizbek Azimjon o'g'li	
Sport turlarini tasniflash va sport mashg'ulotlarini kompleks monitoring qilishning ilmiy-metodologik asoslari	311
Ilhomjon Axmedovich Tursunaliyev	

BOSHLANG'ICH SINFLARDA PIRLS VA TIMSS TALABLARIGA MOS TA'LIM TEKNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING DIDAKTIK ASOSLARI

Qurbonova Maxtuma Fazliddinovna

Mamedova Maxfuza Erkinovna

Omonova Gulandom Davlatovna

Angren universiteti "Pedagogika va psixologiya" kafedrasii
katta o'qituvchilari

Annotatsiya: Boshlang'ich sinflarda PIRLS va TIMSS xalqaro baholash dasturlari talablariga mos ta'lim texnologiyalarini qo'llashning didaktik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda boshlang'ich ta'lim jarayonini xalqaro baholash mezonlari bilan uyg'unlashtirish zarurati, ayniqsa o'qish savodxonligi, matematik tafakkur, mantiqiy fikrlash hamda muammoli vaziyatlarda yechim topish kompetensiyalarini rivojlantirish nuqtayi nazaridan yoritiladi. PIRLS va TIMSS dasturlarining mazmun-mohiyati, ularning o'quvchilarda funksional savodxonlikni shakllantirishdagi o'rni hamda ta'lim sifatini baholashdagi amaliy ahamiyati ochib beriladi. Shuningdek, boshlang'ich ta'limda interfaol metodlar, muammoli ta'lim, integratsiyalashgan yondashuv, raqamli vositalar va kompetensiyaga yo'naltirilgan pedagogik texnologiyalarni qo'llashning didaktik imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari PIRLS va TIMSS talablariga mos texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, matnni anglash darajasi, amaliy masalalarni hal etish qobiliyati hamda fanlararo bog'lanishlarni tushunish salohiyatini sezilarli darajada rivojlantirishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, o'qituvchining metodik tayyorgarligi, ta'lim mazmunini to'g'ri tanlash, baholash mezonlarini dars jarayoniga integratsiya qilish va ta'lim muhitini zamonaviylashtirish muhim didaktik omillar sifatida talqin etiladi. Olingan ilmiy xulosalar boshlang'ich ta'lim tizimida xalqaro baholash dasturlariga mos innovatsion yondashuvlarni joriy etish, dars samaradorligini oshirish hamda o'quvchilarning xalqaro tadqiqotlardagi natijalarini yaxshilashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: PIRLS, TIMSS, xalqaro baholash, ta'lim texnologiyalari, didaktik asoslar, o'qish savodxonligi, matematik savodxonlik, funksional savodxonlik, interfaol metodlar, kompetensiyaviy yondashuv.

Abstract: The didactic foundations for applying educational technologies aligned with the requirements of the international assessment programs PIRLS and TIMSS in primary education are analyzed. The study substantiates the need to harmonize the primary education process with international assessment criteria, particularly in developing reading literacy, mathematical thinking, logical reasoning, and problem-solving skills. The essence and content of PIRLS and TIMSS programs, their role in fostering students' functional literacy, and their practical significance in evaluating education quality are examined. The didactic potential of interactive methods, problem-based learning, integrated approaches, digital tools, and competency-based pedagogical technologies in primary education is also considered. The findings indicate that the implementation of technologies aligned with PIRLS and TIMSS requirements significantly enhances students' independent thinking, text comprehension, ability to solve practical tasks, and understanding of interdisciplinary connections. Additionally, the teacher's methodological preparedness, appropriate selection of educational content, integration of assessment criteria into lesson structures, and modernization of the educational environment are identified as key didactic factors. The results support the introduction of innovative approaches aligned with international assessment programs, improvement of lesson effectiveness, and enhancement of students' performance in international studies.

Key words: PIRLS, TIMSS, international assessment, educational technologies, didactic foundations, reading literacy, mathematical literacy, functional literacy, interactive methods, competency-based approach.

Аннотация: Анализируются дидактические основы применения образовательных технологий, соответствующих требованиям международных программ оценки PIRLS и TIMSS, в начальных классах. Обосновывается необходимость согласования процесса начального обучения с критериями международного оценивания, особенно с точки зрения развития читательской грамотности, математического мышления, логического анализа и способности находить решения в проблемных ситуациях. Раскрываются сущность и содержание программ PIRLS и TIMSS, их роль в формировании функциональной грамотности учащихся, а также практическое значение в оценке качества образования. Рассматриваются дидактические возможности использования интерактивных методов, проблемного обучения, интегрированного подхода, цифровых средств и педагогических технологий, ориентированных на компетентность. Результаты исследования показывают, что применение технологий, соответствующих требованиям PIRLS и TIMSS, способствует развитию самостоятельного мышления учащихся, повышению уровня понимания текста, способности решать практические задачи и осмысливать межпредметные связи. Важными дидактическими факторами являются методическая подготовленность учителя, правильный отбор содержания обучения, интеграция критериев оценивания в структуру урока и модернизация образовательной среды. Полученные научные выводы направлены на внедрение инновационных подходов, соответствующих международным программам оценки, повышение эффективности урока и улучшение результатов учащихся в международных исследованиях.

Ключевые слова: PIRLS, TIMSS, международное оценивание, образовательные технологии, дидактические основы, читательская грамотность, математическая грамотность, функциональная грамотность, интерактивные методы, компетентностный подход.

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim tizimida ta'lim sifati va samaradorligini oshirish masalasi bugungi kunda nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda ham dolzarb ilmiy-amaliy muammo sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish, tushunish, tahlil qilish, mantiqiy xulosa chiqarish hamda matematik va tabiiy-ilmiy bilimlarni real vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirish zamonaviy ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biri sanaladi. Shu jihatdan PIRLS va TIMSS kabi xalqaro baholash dasturlari boshlang'ich ta'lim sifatini aniqlash, o'quvchilarning funksional savodxonligini baholash hamda ta'lim jarayonining samaradorligini tahlil qilishda muhim ilmiy va amaliy mezon bo'lib xizmat qilmoqda.

PIRLS dasturi asosan o'quvchilarning matni o'qish va anglash darajasini, turli tipdagi axborotlarni qabul qilish, sharhlash va ularga tanqidiy yondashish qobiliyatini aniqlashga qaratilgan bo'lsa, TIMSS dasturi matematika va tabiiy fanlar bo'yicha bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llash, mantiqiy fikrlash va muammoni hal etish kompetensiyalarini baholashga yo'naltirilgan. Mazkur xalqaro dasturlarning talablari shuni ko'rsatadiki, bugungi o'quvchi oddiy reproduktiv bilim bilan cheklanib qolmasdan, o'z bilimi asosida mustaqil fikr yuritishi, masalaga mos strategiyani tanlay olishi, axborotni tahlil qilib, undan foydali xulosa chiqara bilishi lozim.

Boshlang'ich ta'lim amaliyotida ushbu talablarni amalga oshirish ta'lim texnologiyalarini yangicha didaktik asosda tashkil etishni taqozo etadi. Chunki an'anaviy dars modeli ko'proq tayyor bilimni yetkazishga yo'naltirilgan bo'lsa, PIRLS va TIMSS yondashuvi o'quvchini faol subyekt sifatida shakllantirish, uni izlanishga, tahlilga, taqqoslashga, fikrni asoslashga va muammoli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilishga undaydi. Demak, xalqaro baholash talablari bilan uyg'unlashgan ta'lim jarayonida interfaol metodlar, muammoli o'qitish, integratsiyalashgan darslar, loyihaviy faoliyat, raqamli resurslar hamda kompetensiyaviy yondashuv asosidagi texnologiyalar alohida ahamiyat kasb etadi.

Didaktik nuqtayi nazardan qaraganda, ta'lim texnologiyalarini tanlashda o'quv materialining mazmuni, o'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlari, bilimni o'zlashtirish darajasi hamda kutilayotgan natijalar o'rtasidagi o'zaro uyg'unlik muhim sanaladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qishga qiziqish uyg'otish, matn ustida ishlash malakasini shakllantirish, mantiqiy masalalarni hal etish qobiliyatini rivojlantirish va fanlararo bog'lanishni anglatish uchun dars jarayoni faqat ma'lumot uzatish bilan chegaralanmasligi kerak. Aksincha, dars mazmuni o'quvchini faol fikrlashga, mustaqil javob topishga, tahlil qilishga va amaliy topshiriqlar orqali bilimni mustahkamlashga yo'naltirilmog'i lozim.

Shuningdek, boshlang'ich ta'limda PIRLS va TIMSS talablariga mos texnologiyalarni joriy etish o'qituvchidan yangicha metodik yondashuvni talab etadi. O'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki ta'lim jarayonini boshqaruvchi, o'quvchini rag'batlantiruvchi, yo'naltiruvchi va refleksiya undovchi pedagogik subyektga aylanadi. Bu esa, o'z navbatida, darsni loyihalash, topshiriqlarni differensiallashtirish, baholash mezonlarini to'g'ri qo'llash, o'quv faoliyatini monitoring qilish va ta'lim muhitini ijodiy tashkil etish kabi masalalarning dolzarbligini oshiradi.

Mazkur maqolada boshlang'ich sinflarda PIRLS va TIMSS talablariga mos ta'lim texnologiyalarini qo'llashning didaktik asoslari yoritilib, ularning ta'lim sifati, o'quvchi kompetensiyasi va dars samaradorligiga ta'siri ilmiy-nazariy hamda metodik jihatdan tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Boshlang'ich ta'limda xalqaro baholash dasturlariga mos yondashuvlarni joriy etish masalasi so'nggi yillarda pedagogik tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biriga aylangan. Ilmiy manbalarda PIRLS va TIMSS dasturlari o'quvchilarning faqat nazariy bilim darajasini emas, balki o'qilgan matnni anglash, axborotni tahlil qilish, matematik va tabiiy-ilmiy bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llash kabi kompetensiyalarini baholovchi tizim sifatida talqin etiladi. Shu bois ko'plab tadqiqotchilar mazkur dasturlarni ta'lim mazmunini yangilash va dars texnologiyalarini takomillashtirishning muhim omili sifatida baholaydilar.

Pedagogik adabiyotlarda funksional savodxonlik, kompetensiyaviy yondashuv, interfaol metodlar va integratsiyalashgan ta'limning boshlang'ich sinf o'quvchilari rivojlanishiga ijobiy ta'siri keng yoritilgan. Ayrim tadqiqotlarda o'qish savodxonligini shakllantirishda matn bilan ishlash strategiyalarining, boshqalarida esa matematik tafakkurni rivojlantirishda muammoli topshiriqlar va mantiqiy mashqlarning samaradorligi asoslab berilgan. Shuningdek, zamonaviy ilmiy qarashlarda o'qituvchining metodik tayyorgarligi, baholash mezonlaridan xabardorligi va darsni xalqaro talablar asosida loyihalay olishi ta'lim sifatini belgilovchi yetakchi omillardan biri sifatida qayd etiladi.

Mavjud tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, PIRLS va TIMSS talablariga mos ta'lim texnologiyalarini boshlang'ich ta'limga tatbiq etish masalasi alohida metodik asoslashni talab qiladi. Chunki bu jarayon faqat topshiriq shaklini o'zgartirish bilan emas, balki ta'lim maqsadi, mazmuni, metodlari va baholash mexanizmlarini yagona didaktik tizim sifatida qayta ko'rib chiqish bilan chambarchas bog'liqdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda boshlang'ich sinflarda PIRLS va TIMSS talablariga mos ta'lim texnologiyalarini qo'llashning didaktik asoslarini aniqlash maqsadida kompleks yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik negizini kompetensiyaviy yondashuv, faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim, integratsiyalashgan o'qitish tamoyillari hamda funksional savodxonlikni rivojlantirish konsepsiyasi tashkil etdi. Tadqiqot mazmunan kirish va adabiyotlar sharhi bilan uzviy bog'liq holda ishlab chiqildi.

Tadqiqot jarayonida, avvalo, nazariy tahlil metodi qo'llanildi. Ushbu metod yordamida boshlang'ich ta'lim, xalqaro baholash dasturlari, didaktik texnologiyalar, o'qish savodxonligi, matematik va tabiiy-ilmiy kompetensiyalar bilan bog'liq ilmiy-pedagogik manbalar tahlil qilindi. Nazariy tahlil orqali PIRLS va TIMSS topshiriqlarining mazmuniy xususiyatlari, ularda aks etuvchi tafakkur darajalari, o'quvchilardan talab etiladigan amaliy ko'nikmalar hamda mazkur talablarni dars jarayoniga integratsiyalash imkoniyatlari aniqlashtirildi.

Tadqiqotda qiyosiy-tahliliy metod ham muhim o'rin tutdi. Mazkur metod asosida an'anaviy dars modeli bilan xalqaro baholash talablariga moslashtirilgan dars texnologiyalari o'zaro taqqoslandi. Xususan, bilimni tayyor shaklda berishga asoslangan yondashuv bilan o'quvchini mustaqil fikrlash, tahlil qilish, dalillash va amaliy vazifalarni bajarishga yo'naltiruvchi interfaol texnologiyalar o'rtasidagi farqlar o'rganildi. Bu esa darsning maqsadi, mazmuni, metodlari va baholash shakllarini yangicha tashkil etish zaruratini asoslash imkonini berdi.

Shuningdek, modellashtirish metodidan foydalanilib, boshlang'ich sinflar uchun PIRLS va TIMSS talablariga mos dars tuzilmasi ishlab chiqildi. Modelda motivatsiya, muammoli vaziyat yaratish, matn yoki topshiriq ustida mustaqil ishlash, juftlik va guruhli faoliyat, refleksiya hamda mezonli baholash bosqichlari o'zaro bog'liq tizim sifatida belgilandi. Bu model orqali o'quvchilarning o'qish savodxonligi, mantiqiy fikrlashi, muammoni hal etish va bilimni amaliy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi didaktik mexanizmlar yoritildi.

Tadqiqotda kuzatish va pedagogik umumlashtirish metodlari ham qo'llanildi. Ular yordamida boshlang'ich ta'lim amaliyotida uchraydigan darsni tashkil etish usullari, topshiriq turlari, o'quvchilarning faollik darajasi va baholash mezonlarining amaliy holati umumlashtirildi. Natijada PIRLS va TIMSS talablariga mos texnologiyalarni samarali qo'llash uchun dars mazmunining kompetensiyaga yo'naltirilishi, topshiriqlarning differensiallashtirilishi, o'qituvchining metodik tayyorgarligi va refleksiv baholash tizimining takomillashtirilishi zarurligi metodik jihatdan asoslab berildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich ta'lim jarayoniga PIRLS va TIMSS talablariga mos didaktik texnologiyalarni joriy etish o'quvchilarning funksional savodxonligi darajasini sezilarli darajada oshiradi. Xususan, o'qish savodxonligi yo'nalishida matn bilan ishlash strategiyalarini qo'llash natijasida o'quvchilarda matn mazmunini chuqur anglash, asosiy g'oyani ajratib olish, axborotni tahlil qilish va uni qayta ifodalash ko'nikmalarining rivojlanganligi kuzatildi. Bu esa PIRLS dasturida baholanadigan tushunish, talqin qilish va baholash kompetensiyalarining shakllanishiga xizmat qilganini tasdiqlaydi.

Matematik va tabiiy-ilmiy yo'nalishda esa muammoli topshiriqlar, real hayotiy vaziyatlarga asoslangan masalalar va mantiqiy mashqlarni qo'llash orqali o'quvchilarning analitik fikrlash, muammoni hal etish strategiyalarini tanlash hamda bilimni amaliyotga tatbiq etish qobiliyatlarini rivojlanganligi aniqlandi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, an'anaviy hisoblashga yo'naltirilgan yondashuvdan farqli ravishda, kompetensiyaviy asosdagi topshiriqlar o'quvchilarning mustaqil fikrlash faolligini oshiradi va ularni yangi vaziyatlarda moslashuvchan qaror qabul qilishga o'rgatadi.

Tadqiqot jarayonida ishlab chiqilgan dars modeli samaradorligi ham ijobiy natijalarni ko'rsatdi. Darsning muammoli vaziyatdan boshlanishi, o'quvchilarni faol izlanishga jalb etish, guruhli va juftlikdagi ishlash shakllarining qo'llanishi hamda refleksiya bosqichining tizimli tashkil etilishi o'quvchilarning o'quv faoliyatiga qiziqishini oshirdi. Natijada dars davomida o'quvchilarning ishtirok darajasi ortdi, ular o'z fikrini erkin ifodalashga va asoslashga intila boshladilar.

Shuningdek, differensiallashtirilgan topshiriqlardan foydalanish o'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish imkonini berdi. Kuchli o'quvchilar murakkabroq, tahliliy topshiriqlarni bajarish orqali o'z bilimlarini chuqurlashtirgan bo'lsa, nisbatan past darajadagi o'quvchilar uchun bosqichma-bosqich murakkablashuvchi vazifalar ularning o'zlashtirish darajasini oshirishga xizmat qildi. Bu esa ta'lim jarayonining inkluzivligini ta'minlashga ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Natijalar shuni ham ko'rsatdiki, baholash tizimini yangicha tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Mezonli baholash va formatif baholash elementlarini qo'llash orqali o'quvchilarning bilim darajasi bilan bir qatorda, ularning fikrlash jarayoni, muammoni hal etish usullari va faoliyat natijalari ham baholandi. Bu esa o'quvchilarda o'z-o'zini baholash, refleksiya qilish va o'z ustida ishlash ko'nikmalarining shakllanishiga olib keldi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari PIRLS va TIMSS talablariga mos ta'lim texnologiyalarini boshlang'ich sinflarda qo'llash nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini oshirish, balki ularning mustaqil fikrlash, tahlil qilish, muammoni hal etish va bilimni real hayotda qo'llash kompetensiyalarini rivojlantirishda samarali didaktik vosita ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berdi.

Tadqiqot natijalarining tahlili shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich ta'limda PIRLS va TIMSS talablariga mos ta'lim texnologiyalarini qo'llash masalasi faqat ayrim metodlarni yangilash bilan cheklanmaydi, balki butun didaktik tizimni qayta ko'rib chiqishni talab etadi. Chunki xalqaro baholash dasturlari o'quvchining yodlagan bilimni emas, balki uning o'qiganini tushunishi, axborotni tahlil qilishi, xulosa chiqarishi, mantiqiy fikrlashi va o'z bilimni turli hayotiy vaziyatlarda qo'llay olishini baholaydi. Shu sababli boshlang'ich sinf darslarini mazmunan yangilash, topshiriqlar tabiatini o'zgartirish va o'quvchini faol subyektga aylantirish zamonaviy pedagogikaning muhim vazifasiga aylanadi.

Muhokama jarayonida aniqlanganki, an'anaviy dars modeli ko'proq tayyor bilimni qabul qilish va qayta aytib berishga yo'naltirilganligi sababli PIRLS va TIMSS formatidagi topshiriqlarga to'liq mos kelmaydi. Bunday modelda o'quvchi ko'pincha reproduktiv faoliyat bilan cheklanadi, bu esa unda mustaqil fikrlash, dalillash, taqqoslash va muammoli vaziyatga mos yechim topish ko'nikmalarining yetarli darajada shakllanmasligiga olib keladi. PIRLS va TIMSSga mos yondashuv esa, aksincha, o'quvchini faol izlanish, muhokama, tahlil va refleksiya jalb etadi. Demak, darsni tashkil etishda o'quv materiali, topshiriq shakli va baholash usuli o'rtasida uzviy didaktik bog'liqlik bo'lishi zarur.

Tadqiqot davomida muhokama qilingan yana bir muhim masala o'qituvchining metodik roli bilan bog'liqdir. Xalqaro baholash talablariga mos darsda o'qituvchi faqat axborot beruvchi emas, balki o'quv faoliyatini loyihalovchi, yo'naltiruvchi, kuzatuvchi va natijalarni tahlil qiluvchi pedagog sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa undan topshiriqlarni to'g'ri tanlash, ularni o'quvchilarning yosh xususiyatlariga moslashtirish, differensiallashtirish, darsning har bir bosqichini maqsadga yo'naltirish va refleksiv muhit yaratishni talab etadi. Shunday ekan, boshlang'ich sinf o'qituvchisining metodik kompetensiyasi mazkur texnologiyalar samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir.

Muhokama natijalari shuni ham ko'rsatadiki, PIRLS va TIMSS talablariga mos ta'lim texnologiyalari faqat alohida fan doirasida emas, balki fanlararo integratsiya asosida samarali qo'llanadi. O'qish savodxonligi, matematik tafakkur va tabiiy-ilmiy kuzatuvchanlik bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lganligi sababli boshlang'ich ta'limda integratsiyalashgan topshiriqlar muhim didaktik imkoniyatlarni yuzaga chiqaradi. Masalan, matnni o'qish orqali ma'lumotni tahlil qilish, shu ma'lumot asosida matematik xulosa chiqarish yoki tabiat hodisasini izohlash kabi faoliyatlar o'quvchining fikrlash jarayonini kompleks rivojlantiradi. Bu esa xalqaro baholash dasturlari talab qiladigan funksional savodxonlik mazmuniga to'la mos keladi.

Shuningdek, muhokama davomida baholash tizimini takomillashtirish zarurligi ham alohida ta'kidlandi. An'anaviy baholash ko'proq yakuniy natijaga e'tibor qaratadi, biroq PIRLS va TIMSS yondashuvi o'quvchining fikrlash bosqichlarini, masalaga yondashuv strategiyasini va javobni asoslash darajasini ham muhim deb hisoblaydi. Shu bois formatif baholash, mezonli baholash, o'z-o'zini baholash va o'zaro baholash elementlaridan foydalanish o'quvchining bilish faoliyatini yanada faollashtiradi. Bu usullar nafaqat natijani aniqlashga, balki ta'lim jarayonining o'zini boshqarish va takomillashtirishga xizmat qiladi.

Umuman, muhokama shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinflarda PIRLS va TIMSS talablariga mos ta'lim texnologiyalarini qo'llash ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning muhim didaktik sharti hisoblanadi. Mazkur texnologiyalar o'quvchini passiv tinglovchidan faol tafakkur egasiga aylantiradi, dars mazmunini hayot bilan bog'laydi, topshiriqlarni kompetensiyaga yo'naltiradi va baholashni rivojlantiruvchi mexanizmga aylantiradi. Shu jihatdan ular boshlang'ich ta'limni xalqaro standartlar asosida modernizatsiya qilishda nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan pedagogik vosita sifatida baholanishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Boshlang'ich sinflarda PIRLS va TIMSS talablariga mos ta'lim texnologiyalarini qo'llashning didaktik asoslarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchini tayyor bilimni qabul qiluvchi obyekt sifatida emas, balki mustaqil fikrlovchi, tahlil qiluvchi, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qiluvchi faol subyekt sifatida shakllantirish ustuvor vazifa hisoblanadi. Mazkur xalqaro baholash dasturlari aynan o'quvchilarning funksional savodxonligi, ya'ni bilimni real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish, axborotni tushunish, qayta ishlash va asosli xulosa chiqarish ko'nikmalarini aniqlashga qaratilgani bilan boshlang'ich ta'lim mazmuni va metodi-kasini yangilashga kuchli turtki beradi.

Tadqiqot davomida aniqlanganki, PIRLS va TIMSS talablariga mos texnologiyalarni joriy etish ta'lim jarayonining barcha tarkibiy qismlarini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Dars maqsadlari faqat nazariy bilimni o'zlashtirish bilan chegaralanmasdan, o'qish savodxonligi, mantiqiy tafakkur, muammoni hal etish, tahliliy yondashuv va amaliy qo'llash kompetensiyalarini rivojlantirishga yo'naltirilishi lozim. Shu bilan birga, dars mazmuni o'quvchining yosh xususiyatlari va bilish ehtiyojlariga mos ravishda tanlanishi, topshiriqlar esa oddiy takrorlash emas, balki qiyoslash, sharhlash, tahlil qilish, dalillash va ijodiy fikrlashni rag'batlantiruvchi xarakterga ega bo'lishi kerak.

Shuningdek, tadqiqot natijalari interfaol metodlar, muammoli o'qitish, integratsiyalashgan darslar, loyihaviy faoliyat, raqamli vositalar va differensial yondashuv asosidagi texnologiyalar boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv faolligi va bilim sifati oshirishda samarali vosita ekanini tasdiqladi. Ayniqsa, matn bilan ishlash strategiyalari, amaliy vaziyatga asoslangan matematik va tabiiy-ilmiy topshiriqlar, guruhli va juftlikdagi faoliyat shakllari o'quvchilarda mustaqil fikrlashni, o'z nuqtayi nazarini asoslashni va masalaga turli tomonlardan yondashishni shakllantiradi. Bu esa nafaqat xalqaro baholash dasturlarida muvaffaqiyatli ishtirok etish, balki kelgusida ta'limning yuqori bosqichlarida samarali o'qish uchun ham mustahkam poydevor yaratadi.

Xulosaviy tahlil shuni ham ko'rsatadiki, mazkur jarayonda o'qituvchining metodik tayyorgarligi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. O'qituvchi darsni kompetensiyaviy asosda loyihalashi, o'quvchilar faoliyatini boshqarishi, topshiriqlarni darajalarga ajrata olishi, baholash mezonlarini to'g'ri belgilashi va reflektiv muhit yaratishi lozim. Demak, PIRLS va TIMSS talablariga mos ta'lim texnologiyalarini amaliyotga samarali tatbiq etish uchun pedagoglarning kasbiy malakasini muntazam oshirish, ularni xalqaro baholash mezonlari va zamonaviy didaktik yondashuvlar bilan qurollantirish zarur.

Umuman olganda, boshlang'ich ta'limda PIRLS va TIMSS talablariga mos texnologiyalarni qo'llash ta'lim sifati oshirish, o'quvchilarda funksional savodxonlikni rivojlantirish, dars samaradorligini kuchaytirish va ta'lim mazmunini xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirishning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli ushbu yondashuvlarni didaktik jihatdan chuqur asoslash, metodik jihatdan boyitish va amaliyotga izchil joriy etish boshlang'ich ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning dolzarb yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ishmuhamedov R.J. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
2. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. Toshkent: O'qituvchi, 2017.
3. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: TDPU nashriyoti, 2018.
4. Yo'ldoshev J.G', Xasanboyev J. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish masalalari. Toshkent: Fan, 2020.
5. Muslimov N.A. Kasbiy ta'lim va innovatsion metodlar. Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2018.
6. Mullis I.V.S., Martin M.O. PIRLS Assessment Framework. Chestnut Hill: Boston College, 2021.
7. Martin M.O., von Davier M., Mullis I.V.S. TIMSS 2023 Assessment Frameworks. Chestnut Hill: Boston College, 2023.
8. Mullis I.V.S., Martin M.O., Foy P. PIRLS International Results in Reading. Chestnut Hill: Boston College, 2021.
9. TIMSS & PIRLS International Study Center. Methods and Procedures in Large-Scale Assessment Studies. Chestnut Hill: Boston College, 2022.
10. Mullis I.V.S., Martin M.O. Progress in International Reading Literacy Study and Trends in International Mathematics and Science Study: Educational Measurement Approaches. Chestnut Hill: Boston College, 2020.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №4(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.